

ייחוס הפרשי הון לשנות המס

מאת

דני נתנזון, יועץ מס M.B.A.

מבוא

הפרשי הון של נישום מתגלים לעיתים בעת עריכת השוואת הון בין שתי הצהרות הון שדרש פקיד השומה מנישום.

הפרשי הון הם עודף שימושים של הנישום על המקורות שלו בתקופה האמורה. חוסר במקורות אפשר שינבע מהכנסות שלא דווחו, אך גם ממקורות אחרים שהנישום מתקשה להוכיחם.

משהגיע פקיד השומה לכלל החלטה כי לנישום הפרשי הון והוא מבקש לשום אותם, הוא מבקש לייחס אותם לשנות המס שבין שתי הצהרות ההון. מאמר זה מציע דרך בה ראוי לייחס את הפרש ההון לשנות המס.

כללי בסיס לדו"ח

דוח המוגש לרשויות המס צריך לעמוד בשני קריטריונים שיאפשרו לפקיד השומה לקבל ולאשר אותו:

- **סבירות** – הדו"ח המוגש צריך להיות סביר כלכלית. משמע, לעמוד באמות המידה הכלכליות של רווח מקובל בענף, רווח גולמי, סבירות ההוצאות הנתבעות בו, סבירות המחזור והתקבולים המדווחים, מספר העובדים המועסקים, מיקומו של העסק, מצב הענף בשנת המס. כל אלו יש בהם בכדי לאפשר בחינה של סבירות ההכנסה המדווחת.
- **מחיה** – הדו"ח המוגש והתוצאה העסקית הנובעת ממנו צריך לאפשר מחיה של הנישום ומשפחתו. בעת עריכת השוואת הון נבחנת ההכנסה הפנויה הנותרת למחייתו של הנישום לרבות השקעותיו בנכסים, החזר הלוואות. אם אין לנישום תקבולים חיצוניים כירושה ומתנות, צריכה ההכנסה הפנויה בדו"ח לאפשר את מחייתם של הנישום ובני משפחתו.

לכן ניתן לומר כי ככלל דו"ח המוגש לרשויות המס צריך לענות על שני קריטריונים אלה ולהיות

סביר כלכלית ומאפשר מחיה.

שומה על בסיס הפרשי הון

משאמרתי כי הדוח המוגש לפקיד השומה צריך להיות סביר כלכלית ומאפשר מחיה, ברור כי שומה ראויה היא כזאת המושתתת על בסיס כלכלי ועל הצהרת הון המציגה בפועל הכנסה המאפשרת מחיה.

מובן כי לא ניתן בכל דיון שומתי של נישום לבסס על אלה את התוצאה והדוח הסופי, שכן לא תמיד עומדת בדיון לבחינה הצהרת ההון, ואולם משמוגשת הצהרת הון המעידה על הפרשי הון, לא ניתן להתעלם מן התוצאה העולה ממנה. לעיתים היא מערערת באופן מוחלט את האמון בדיווח שנמסר לפקיד השומה והעיד לכאורה על נאותות וסבירות כלכלית של הדו"ח שהוגש. אולי אף אפשר לקבוע כי הצהרת הון קודמת ככלי עזר לקביעת ההכנסה על הנתונים הכלכליים העולים מן הדו"ח השנתי.

ומשכך, אפשר שערכה של קביעה זו עולה אף על סופיות השומה שנקבעה בהסכם או נסגרה מטעמי התיישנות.

ייחוס הפרשי הון

משנתגלו הפרשי הון ויש ליחסם לשנות המס, עולות מספר שאלות :

1. האם ניתן לייחס הפרשי הון לשנות מס " סגורות " ?
 2. האם ניתן להתעלם מהפרש הון שמתייחס לשנות מס " סגורות" וליחס לשנים הפתוחות חלק יחסי בלבד של הפרשי ההון (פס"ד חנני) ?
 3. האם יש ליחס את כל הפרשי ההון לשנים פתוחות בלבד ?
- בפס"ד ע"א 9650/05 רונן פרוינד – קבע בית המשפט העליון בדעת רוב, כי ייחוס הפרשי הון שנוצרו לשנות המס הפתוחות הוא הרע במיעוטו, לעומת האפשרות שיצא נישום נשכר מהעלמת הכנסות משיש לו שומות " סגורות ".
- בפס"ד חנני (ע"א 552/02), דן בית המשפט העליון באופן בו יש לייחס את הפרש ההון לשנות המס השונות. בית המשפט קובע כי לשאלה יש פנים לכאן ולכאן ומציג שתי חלופות :

1. ייחוס הפרש ההון באופן שווה לכל שנות ההפרש גם אם שנים אלו סגורות.
2. ייחוס הפרש ההון לשנות המס הפתוחות בלבד.

לכל אחת מהחלופות הגיון העומד מאחוריה. לחלופה הראשונה, ההנחה היא כי ההכנסה שלא דווחה צמחה לאורך כל התקופה שבין שתי הצהרות ההון ולכן יש לייחס את ההפרש לכל שנות

המס, ומתוך נוחות לכל שנת מס באופן שווה. לחלופה השנייה, אין לייחס הפרש הון לשנות המס הסגורות. יש לזקוף את כל ההפרש לשנות המס הפתוחות ולגבות מס אמת על כל הסכום, מתוך שלא ראוי להיטיב עם החוטא בהשמטת הכנסות עליהן צריך היה לדווח.

בית המשפט מציין כי החלופה השנייה היא הרווחת כיום, אף כי בפס"ד התייחס רק לחלק היחסי של השנים הפתוחות. ההנחה כי הפרש ההון צמח לכל אורך התקופה שבין שתי הצהרות ההון יש בה מן ההיגיון כמובן בהעדר מידע על אירוע ספציפי אשר מעיד אחרת. אומר כב' השופט ביין (דיון חנני במחוזי) "קיימת הנחה שהשומות לשנים שנסגרו מבטאות נכונה את ההכנסות החייבות באותן שנים..." ואלם הנחה זו לא בהכרח נכונה. יש שנים ש"נסגרו" בהעדר דיון בהן מפאת התיישנות. יש שנות מס שהדו"ח שהוגש בגינן סביר כלכלית כפי שצינתי במאמר זה אך בדיעבד אינו מאפשר מחיה.

כנגד עומדת כמובן התפיסה המוצדקת של סופיות השומה ולכן טוב שלא יפתח דיון מחודש בשנות המס ה"סגורות". מנגד מן הדין לגבות מהנישום מס אמת. ייחוס הפרש הון לשנות מס סגורות תוך הימנעות מתשלום מס ייטיב עמו שלא בצדק. ייחוס הפרש ההון הכולל לשנות המס הפתוחות, כפי שנעשה בפרקטיקה, עלול להחמיר עמו ולגבות ממנו מס גבוה מן הראוי מתוך כך שההפרשים נזקפים לחובת פחות שנות המס ובשיעורי מס גבוהים.

פריסת מס

לטעמי אופן חישוב המס הנכון להפרש ההון הוא פריסת הפרש ההון לשנות המס בין שתי הצהרות ההון. שנים שבהן לכאורה נוצר ההפרש.

בבסיס הנחה זאת יש להקפיד על מספר עקרונות:

1. סופיות השומות ה"סגורות".

2. תשלום מס אמת

יש להפקיד על אי פתיחתן של שומות שנסגרו, לדיון נוסף. אם נסגרו אלה מחמת הזמן או סוכמו עם פקיד השומה בדיון, מה שנקבע בהן צריך להיות סופי ומחייב. יש להניח כי הדו"ח ענה על הבחינה הכלכלית ולכן נסגרה השומה, וכך צריך שתישאר. בית המשפט העליון עמד כבר על חשיבות פתיחתן של שומות סופיות. לכאורה, במצב בו קיים

הפרש הון ניתן היה לפתוח את השומה עפ"י סעיף 147 לפקודה את השומה ולחייב בה את הפרש ההון היחסי. ואולם בית המשפט (ע"א 976/06 דן מרים) כבר קבע: "... את סמכות הנציב לפתוח שומה על פי סעיף 147 יש לפרש בצמצום ולהתירה רק בנסיבות מיוחדות וחריגות: מרגע ששומה הפכה לסופית לנישום קיים אינטרס להסתמך על השומה, ופתיחת שומה זאת ע"י הנציב תעשה רק כאשר השיקולים והאינטרסים הציבוריים יצדיקו פגיעה בהסתכמות זו".

האם במקרה של הפרשי הון קיים אינטרס ציבורי לפגיעה בסופיות השומה? סבורני שלא.

חישוב המס ראוי שיהיה כזה שלא מקפח ולא מייטיב עם אף אחד מהצדדים – רשויות המס והנישום.

ויתור על הפרש הון המתייחס לשנים סגורות והמנעות ממיסוי שלו ייטיב שלא בצדק עם הנישום. חיובו של הנישום במס תוך ייחוס כל הפרש ההון לשנות מס פתוחות בלבד יחמיר עמו ויעלה את שיעור המס שישלם. חיוב במס אסור שיכלול רכיב של ענישה ולכן יש לגבות אך ורק את המס שנגרע מהרשות.

חיוב במס של הפרשי הון

מאלה הגעתי למסקנה כי הדרך הראויה לחיוב וחישוב המס היא בדרך הנקוטה בפריסת מס שבח ו/או פריסת פיצויים.

פעולה זאת אינה פותחת שומות אך מתייחסת אליהן באופן חישוב המס. הכוונה היא שיש לחלק את הפרש ההון באופן ליניארי לכל שנות המס שבין שתי הצהרות ההון, לחשב את המס המגיע ולנכות אותו מהנישום שבשנת המס הפתוחה. באופן זה יחושב מס מדויק וצודק לשני הצדדים, באופן זה לא תפתח שומה סגורה לדיון מחדש.

פריסת ההפרש לכל שנות המס סגורות ופתוחות תהיה לצרכי חישוב מס בלבד, גביית המס עפ"י החישוב תעשה בשנת מס פתוחה.

סיכום

במאמרי זה מוצעת דרך חדשה לחישוב מס בגין הפרשי הון. דרך השומרת על סופיות השומה הסגורה, חישוב מס מדויק שאינו מייטיב ואינו מרע עם מי מהצדדים, ונותן פתרון לסוגיה שנדונה בבתי המשפט ללא הכרעה.